

Den Haag

Haags Gemeentearchief en Directie Internationaal

De Haagse Vredes- conferenties

De Haagse Vredesconferenties

Zijn er regels voor oorlogvoering? Het is een vraag die bijna dagelijks opkomt als je naar het nieuws kijkt en de akelige beelden uit oorlogsgebieden ziet. Toch zijn er ooit internationale regels afgesproken en is zelfs geprobeerd om een wereldwijd systeem in te stellen om conflicten te voorkomen. Dat gebeurde tijdens de Haags Vredesconferenties van 1899 en 1907 en het verklaart meteen waarom Den Haag bekend staat als de stad van vrede en recht.

Op 27 september 2012 kreeg Den Haag van de Hoge Raad van Adel het recht om de wapenspreuk 'Vrede en Recht' te gebruiken in zijn stadswapen, 2013. Fotograaf Pieter Musterd

Oorlog en idealisme

Aan het eind van de negentiende eeuw namen de spanningen in de wereld toe. Duitsland wilde een koloniaal rijk stichten en investeerde veel geld in zijn vloot. Groot-Brittannië wilde zijn wereldmacht behouden en gaf veel geld uit aan het leger. Japan wilde een nieuwe wereldmacht worden, wat leidde tot spanningen met Rusland en China. Er was een wapenwedloop tussen de grote mogendheden, en een klein incident kon leiden tot grote conflicten met veel slachtoffers.

Het Internationale Rode Kruis, opgericht door Henry Dunant in 1863, verleende al medische hulp aan gewonden tijdens oorlogen. De grondbeginselen van het Rode Kruis, zoals neutraliteit en menselijkheid, werden vastgelegd in verdragen tijdens de Vredesconferentie van 1907. Het Rode Kruis speelde een belangrijke rol bij het bepleiten van humane behandeling van gewonden en zieken tijdens oorlogen.

Portret van Bertha von Suttner gemaakt
door fotograaf Carl Pietzner in 1906.
Collectie Stadtchronik Wien

De roep om vrede – Bertha von Suttner

Aan het eind van de negentiende eeuw vonden steeds meer mensen dat oorlogen moesten stoppen. Bertha von Suttner, een belangrijke voorstander van vrede (pacifiste), was zo iemand. Haar passie voor vrede begon toen ze de verschrikkingen van de Russisch-Turkse oorlog van 1877-1878 zag. Ze schreef het anti-oorlogsboek "Die Waffen nieder!" (Wapens neer!), waarvan honderdduizenden exemplaren werden verkocht. Von Suttner organiseerde vredescongressen en pleitte voor een Internationaal Hof van Arbitrage, zodat landen hun problemen vreedzaam konden oplossen. Haar hele leven stond in het teken van vrede.

Von Suttner had ook contact met rijke mensen die de wereld wilden verbeteren, zoals Alfred Nobel en Andrew Carnegie. In 1905 ontving ze de Nobelprijs voor de Vrede. Bertha von Suttner had een grote invloed op de vredesbeweging en blijft een inspiratie voor velen.

Tsaar Nicolaas II las Von Suttners boek en besloot een internationale vredesconferentie te organiseren. In 1899 werd de eerste internationale vredesconferentie gehouden in Den Haag. Dit was een hoogtepunt in het werk van Bertha von Suttner, al mocht ze er zelf niet aan deelnemen omdat ze een vrouw was.

De internationale vredesconferentie in Den Haag van 1899

Waarom werd Den Haag gekozen voor deze belangrijke vergadering? Koningin Wilhelmina was een achternicht van tsaar Nicolaas II, en de band tussen de Tsaar en het Nederlandse koningshuis was goed. Den Haag was ook goed bereikbaar voor internationale deelnemers, zowel over zee als over land. Het koningshuis stemde ermee in dat de conferentie in paleis Huis ten Bosch zou plaatsvinden.

Koningin Wilhelmina vlak na haar 18e verjaardag gefotografeerd in 1898.

Houtgravure van een zitting van de eerste Haagse vredesconferentie in de Oranjezaal van het Huis ten Bosch, met legenda. Graveur F. Johnson

Op 18 mei 1899, de 31e verjaardag van tsaar Nicolaas II, kwamen meer dan honderd gedelegeerden bijeen in de Oranjezaal, een symbolische zaal van vrede in Huis ten Bosch.

Tsaar Nicolaas II van Rusland, 1912

De Oranjezaal in Huis ten Bosch, 1999. Collectie: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

De schilderijen in deze zaal werden rond 1655 gemaakt in opdracht van Amalia van Solms, de vrouw van stadhouder prins Frederik Hendrik. Zij wilde haar overleden echtgenoot eren als een groot strijder, niet omdat hij van oorlog hield, maar omdat hij vrede wilde bereiken. Amalia betaalde deze

kostbare schilderijen met geld dat de Oranjes verdienden aan de VOC. Het is ironisch dat Den Haag, door zijn koloniale verbindingen, de faciliteiten had om een internationale vredesconferentie mogelijk te maken.

Impact op de stad

Den Haag had goede restaurants en dure hotels waar de vele deelnemers van de vredesconferentie en hun gevolg goed konden verblijven en genieten van culturele activiteiten. In mei 1899 organiseerde de gemeenteraad voor de deelnemers aan de conferentie een concert van het Concertgebouworkest onder leiding van de beroemde dirigent Willem Mengelberg in het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

De betere restaurants, zoals die van het Palace Hotel en het Kurhaus, maakten in 1907 de tegenvallende inkomsten door slecht weer goed dankzij de klanten van de tweede internationale vredesconferentie. Hotel De Oude Doelen aan het Toernooiveld, waar veel deelnemers verbleven, versierde zijn briefpapier met vredesduiven op kanonnen als pacifistisch symbool.

De economische boost voor de Haagse horeca was groot. Dit zien we nog steeds bij grote congressen. Het geld dat wordt uitgegeven, komt uiteindelijk ook ten goede aan de inwoners van Den Haag die werken in de horeca, hotels en congresbranche.

Interieur van het Kurhaus restaurant op een prentbriefkaart uit 1904

Kritische geluiden

De vredesconferenties werden goed gevolgd door pacifisten, vaak met een linkse en religieuze achtergrond. De radicaal socialistische beweging, geleid door de voormalige Lutherse dominee Ferdinand Domela Nieuwenhuis, publiceerde in 1879 het eerste nummer van het weekblad 'Recht voor Allen'. Dit blad werd het belangrijkste blad voor de Nederlandse arbeidersbeweging in de negentiende eeuw. De beweging wilde dat gewone burgers en arbeiders zouden weigeren te vechten en wapens te maken. Op die manier zou oorlog onmogelijk worden.

Domela Nieuwenhuis en zijn socialistische beweging waren kritisch over de conferentie. Ze vonden dat alleen bemiddelen en rechtspreken niet genoeg was om oorlog te stoppen. De echte oorzaken van conflicten, zoals de grote verschillen tussen arm en rijk en tussen de Westerse landen en hun koloniën, werden niet aangepakt. Een andere belangrijke criticus was Louwrens Penning, die in een novelle de machtspolitiek van de grootmachten bekritiseerde.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis, 1904.
Lithografie door H.J. Haverman

De resultaten van de conferentie in 1899

Vertegenwoordigers van 26 regeringen maakten in Den Haag afspraken over oorlogvoering op land en zee. Ze verboden bombardementen vanuit luchtballonnen, het gebruik van gifgassen, chemische wapens en dumdkogels. Ook werd besloten vrijwillige arbitrage in te voeren, en daarvoor werd het Permanent Hof van Arbitrage opgericht. Arbitrage is een manier om een conflict op te lossen zonder daarbij de rechter in te schakelen.

Deskundigen (arbiters) beslissen over het conflict. Dit hof had eerst een kantoor in 'De Drie Stoepen' aan de Prinsegracht en verhuisde later naar het Vredespaleis.

Italië wilde niet dat de Heilige Stoel werd uitgenodigd voor de conferentie. Koningin Wilhelmina vroeg de paus om voor de conferentie te bidden, wat leidde tot kritiek van katholieke Kamerleden. De koningin had ook moeite met de afwezigheid van de Boerenrepublieken Transvaal en Oranje-Vrijstaat, want hun komst was voor de Britten onaanvaardbaar. Dit toonde meteen de beperking van de conferentie aan, omdat interne en koloniale conflicten zoals de Boerenoorlogen (1880-1902) erbuiten vielen. Tijdens de Tweede Boerenoorlog in Zuid-Afrika (1899-1902) gebruikten de Britten

Prinsegracht 71, tussen 1901 en 1913 huisvesting van het Permanente Hof van Arbitrage.
Foto uit 1998 door Dienst Stedelijke Ontwikkeling (Paul Lunenburg)

de tactiek van de verschroeide aarde en introduceerden concentratiekampen.

In deze kampen stierven minstens 42.000 van de 120.000 gevangenen, waaronder bijna 28.000 Boeren (waarvan 22.000 jonger dan 16 jaar) en 14.000 zwarte Afrikanen.

Op de eerste internationale vredesconferentie in 1899 waren alleen staten vertegenwoordigd.

Volkeren die in opstand kwamen tegen koloniaal bestuur, waren niet aanwezig. De conferentie had als doel de wapenwedloop te beperken en richtte zich op de volgende punten:

- 1 Beperking van zeeoorlogvoering.
Het plan stelde voor om de bewapening op het gebied van zeeoorlogvoering te beperken. Dit betekende dat de bouw van oorlogsschepen moest worden beperkt. Als gevolg hiervan zouden de kosten van militaire opbouw dalen.
- 2 Internationale Arbitrage. Het plan bevatte ook voorstellen voor internationale arbitrage om geschillen tussen landen op te lossen. Dit betekent dat landen conflicten konden oplossen en voorkomen door middel van diplomatieke onderhandelingen.

3 Permanente internationale conferentie.

Tsaar Nicolaas II riep op tot de vorming van een permanente internationale conferentie. Deze conferentie zou regelmatig samenkomen om kwesties van internationale vrede en veiligheid te bespreken en maatregelen te nemen om conflicten te voorkomen. Dit idee zien we tegenwoordig terug in de Verenigde Naties en de Veiligheidsraad.

Hoewel er vooraf weinig verwachtingen waren, was er veel berichtgeving in de Nederlandse kranten over het eindresultaat van deze eerste vredesconferentie. De conferentie bracht belangrijke ideeën naar voren die nog steeds invloed hebben op de manier waarop we vandaag de dag vrede proberen te bewaren.

Groepsfoto op het bordes van Paleis Huis ten Bosch van de deelnemers aan de eerste vredesconferentie

De Koreaanse delegatie met recht Yi Jun, 1907. Afbeelding afkomstig uit de Wereldkroniek 1907

Het is niet duidelijk of hij zelfmoord heeft gepleegd omdat hij er niet in slaagde om de internationale gemeenschap te overtuigen, of dat hij vermoord is door de Japanse geheime dienst. Yi Jun is in Korea een nationale held en het Yi Jun Peace Museum is gevestigd in het voormalige Hotel de Jong in de Haagse Wagenstraat.

Wagenstraat 124, 2016.
Fotograaf OSeveno

Bescherming van oorlogsslachtoffers en krijgsgevangenen: het Rode Kruis

Tijdens de Vredesconferentie van 1907 werden verdragen en conventies aangenomen die de bescherming van oorlogsslachtoffers regelden. Deze afspraken werden vastgelegd in 'De Haagse Conventie van 1907-over de behandeling van krijgsgevangenen' en 'De Haagse Conventie van 1907-over de wetten en gebruiken van oorlogvoering te land'. Deze verdragen legden de rechten en bescherming van gewonde en zieke soldaten vast. Dat betekende dat strijdende partijen verplicht zijn om medisch personeel te respecteren en te beschermen. Dit is de basis van het huidige humanitair oorlogsrecht (HOR), dat beschermd en verspreid wordt door het Internationale Rode Kruis.

De regels beschermen mensen die niet, of niet meer kunnen deelnemen aan de strijd. Medisch personeel wordt tegenwoordig herkend aan het Rode Kruis-, Rode Halve Maan-, of Rode Diamant-embleem. Deze emblemen zijn internationaal erkend als beschermend symbool voor hulpverleners, medisch personeel en ziekenhuizen, zodat zij geen doelwit in oorlogen zijn. Het misbruiken van deze emblemen is strafbaar. Helaas zien we de afgelopen jaren steeds vaker dat deze regels worden overtreden.

De Vredesconferentie van 1907 in Den Haag en de grondbeginselen van het Rode Kruis delen het doel om menselijke schade, veroorzaakt door oorlog, te verminderen. Er wordt naar gestreefd om de bescherming van slachtoffers van gewapende conflicten te versterken. De conferentie droeg bij aan het vaststellen van internationale regels en normen met betrekking tot de behandeling van gewonden en zieken tijdens oorlogen. Het Rode Kruis speelde een belangrijke rol in deze ontwikkeling en bij de verspreiding van deze normen.

Het Vredespaleis

Na de eerste conferentie realiseerden Nederlandse politici zich dat een sterke internationale rechtsorde belangrijk was voor een handelsland als Nederland. Hierdoor groeide het enthousiasme voor vredesinitiatieven sterk. Dit leidde tot de oprichting van het Permanente Hof voor Arbitrage in Den Haag.

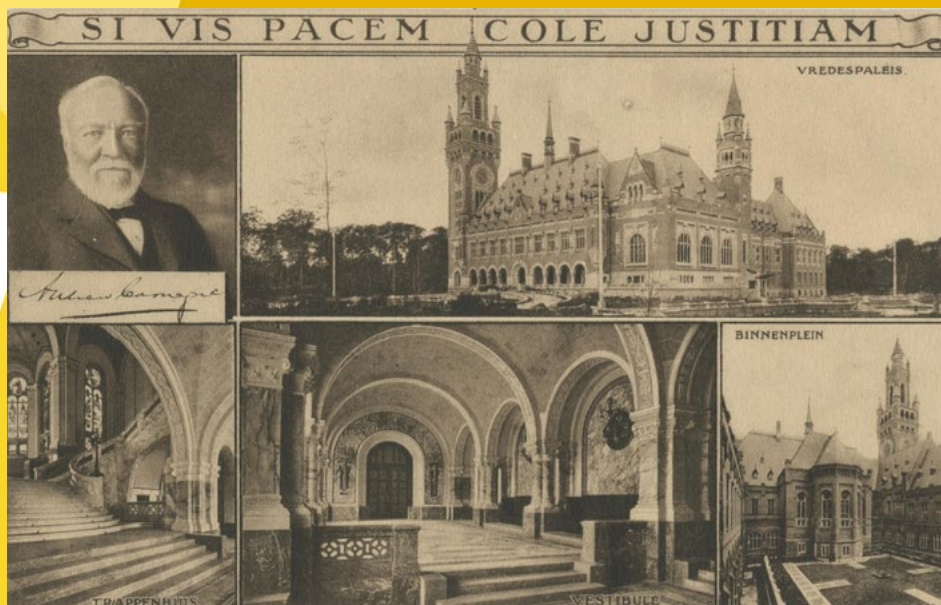
Op 30 juli 1907, tijdens de tweede conferentie, werd in het bijzijn van Koningin Wilhelmina de eerste steen gelegd van het Vredespaleis.

De bouw werd gefinancierd door staal-magnaat en filantroop Andrew Carnegie, een rijke aanhanger van Bertha von Suttner.

Verschillende landen gaven het gebouw decoratieve architectonische elementen zoals beelden en plafondschilderingen. Andere landen schonken kunstwerken die de boodschap van vrede door recht uitdrukken. Het Vredespaleis werd een permanent centrum voor internationale arbitrage en diplomatie, waar conflicten tussen landen vreedzaam konden worden opgelost.

Zorgvliet, eerste steenlegging van het Vredespaleis.
Graaf Nelidov spreekt een rede uit, 30 juli 1907.
Fotograaf A.J.M. Steinmetz

Prentbriefkaart met links bovenin een portret van Andrew Carnegie, 1913.
Uitgave Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam

De Eerste en Tweede Wereldoorlog

De Vredesconferenties van 1899 en 1907 waren belangrijke stappen in de internationale samenwerking. Ze waren een poging om de wereldvrede te bewaren en oorlogsvoering te reguleren. Toch bleek dat diplomatie alleen niet genoeg was om oorlog te voorkomen. Het Vredespaleis werd gebouwd voor de Derde Haagse Vredesconferentie, die gepland stond voor 1915.

Op 28 augustus 1913 werd het Vredespaleis feestelijk geopend door koningin Wilhelmina, in aanwezigheid van Andrew Carnegie en Bertha von Suttner.

Door de uitbraak van de Eerste Wereldoorlog in 1914 heeft de derde conferentie nooit plaatsgevonden. Vreemd genoeg waren veel mensen in Europa blij met het uitbreken van de oorlog. Op 2 augustus 1914 gingen veel jonge Duitsers de straat op en zongen nationalistische liederen om te vieren dat hun leger zich klaarmaakte voor de oorlog.

Ook in Engeland en Frankrijk heerste een gevoel van enthousiasme voor de oorlog, die uiteindelijk een van de bloedigste conflicten ooit werd. Nieuwe wapens zoals tanks en gifgas werden gebruikt en er vielen naar schatting 20 miljoen doden.

Spotprent op een prentbriefkaart uit 1914. De opening van het Vredespaleis heeft de Eerste Wereldoorlog niet kunnen voorkomen. Vervaardiger onbekend.

Ook de Tweede Wereldoorlog kon niet worden voorkomen. Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger Nederland binnen en op 15 mei gaf Nederland zich over. Een poging van de Duitse troepen om het Vredespaleis in beslag te nemen mislukte door het verzet van de griffier van het Permanent Hof van Internationale Justitie (PCIJ).

Het Vredespaleis werd tot 'neutraal gebied' verklaard. In oktober 1943 wilde de Duitse commissaris voor Zuid-Holland overheidskantoren in het Vredespaleis vestigen, maar na protest van de Carnegie Stichting gebeurde dit niet.

Tijdens de Tweede Vredesconferentie in 1907 zijn in een Verdrag regels opgesteld voor oorlogvoering op land. Na de Tweede Wereldoorlog moesten Duitse oorlogsmisdadigers voor het militaire tribunaal in Neurenberg verschijnen. Hun advocaten zeiden dat Duitsland het Verdrag van 1907 niet had ondertekend, en dat de Duitse oorlogsmisdadigers daarom niet gestraft konden worden. De rechters oordeelden echter dat de regels uit 1907 wel geldig waren. Dit betekent dat een land het Verdrag niet ondertekend hoeft te hebben om er toch aan gebonden te zijn.

Internationaal Gerechtshof

Op 24 oktober 1945 werden in San Francisco de Verenigde Naties (VN) opgericht. 50 van de 51 oorspronkelijke lidstaten van de VN ondertekenden op die dag een oprichtingsverdrag dat het Handvest van de Verenigde Naties wordt genoemd. Het hoofdkwartier van de VN staat in New York. Een belangrijk onderdeel van het Handvest was de oprichting van het Internationaal Gerechtshof, dat zich in 1946 vestigde in het Vredespaleis in Den Haag.

Al meer dan 100 jaar biedt het Vredespaleis onderdak aan het Permanente Hof van Arbitrage en de Carnegie-Stichting. Later ook aan de Haagse Academie voor Internationaal Recht, het Permanent Hof van Internationale Justitie en het Internationaal Gerechtshof. Hierdoor is Den Haag uitgegroeid tot een 'baken van internationaal recht', volgens VN-secretaris generaal Ban Ki Moon in 2013.

Zitting van het Internationaal Gerechtshof in het Vredespaleis, circa 1960. Fotobureau Thuring

Conclusie

Sinds 2000 hebben nog eens twintig landen het eerste verdrag van 1907 over het afhandelen van internationale conflicten in de Stille Oceaan ondertekend. Het is bijzonder dat Rusland zich toen presenteerde als een groot voorstander van vreedzame oplossingen voor internationale conflicten en bereid was om bij te dragen aan diplomatieke inspanningen om oorlog te voorkomen of te beperken.

Het voorkomen van oorlog in Europa was een belangrijk doel. Dit doel was gebaseerd op de toenemende spanningen tussen Europese grootmachten. Vredesconferenties moesten de dialoog tussen landen bevorderen en manieren versterken om conflicten op te lossen, zodat de kans op oorlog kleiner zou worden. Leiders van grootmachten en belangrijke industriëlen zoals Carnegie stonden open voor pacifistische ideeën en probeerden deze via internationaal recht in de praktijk te brengen.

Het is droevig dat de wereldoorlogen van de twintigste eeuw niet konden worden voorkomen met diplomatie. Dit geldt ook voor de koloniale oorlogen en de vele gewapende conflicten die vandaag de dag plaatsvinden, vaak met niet-statelijke groepen of organisaties.

De Haagse Conventies van 1899 en 1907 staan symbool voor de noodzaak van regels voor oorlog en de wens om oorlog te vermijden als manier om conflicten op te lossen. In die zin zijn ze nu belangrijker dan ooit. De hoop is dat deze conventies inspireren tot het besef dat overleg, diplomatie en regels voor gewapende conflicten belangrijker en zinvoller zijn dan ooit. Voor Den Haag was dit het begin van de betrokkenheid bij vele internationale organisaties die zich in de stad hebben gevestigd.

Johan de Wittlaan, vlaggenparade 2009.
Foto Dienst Stedelijke Ontwikkeling (Claudia van Noord)

Colofon

Dit is een uitgave van

Gemeente Den Haag
Haags Gemeentearchief en Directie Internationaal
Spui 70
2511 BT Den Haag
haagsgemeentearchief@denhaag.nl
haagsgemeentearchief.nl

Afbeeldingen Haags Gemeentearchief
tenzij anders vermeld

Tekst Haags Gemeentearchief en Directie Internationaal

Juli 2024

Volg ons ook op Facebook, X (voorheen bekend als Twitter), Instagram, Youtube en LinkedIn